MODUL TA’LIMI TEXNOLOGIYALARI

Reja:

1.Ta’lim jarayonida moduli ta’lim texnologiyasidan foydalanishning uziga xos xususiyatlari.

2.Ta’lim jarayonida moduli ta’lim texnologiyasidan foydalanishning mazmuni va moxiyati.

Tayanch tushunchalar: ta’lim, faoliyat, moduli, modellashtirish, kasbiy malaka.

Ta’lim jarayonida moduli ta’lim texnologiyasidan foydalanishning o‘ziga xos xususiyatlari.

O‘zbekiston mustaqillikka erishgan davrdan boshlab milliy tarixiy o‘tmishimizni o‘rganishga qiziqish kuchaydi. Mustaqillik sharofati bilan milliy qadriyatlar va an’analar, urf-odatlar va rasm-rusumlar qayta tiklandi, inson, uning huquqlari, erkinliklari va manfaatlari eng oliy qadriyat sifatida vujudga keldi, islohotlarni insonparvarlik tamoyillari asosida tadrijiy ravishda amalga oshirish zaruriyati belgilandi. Davlatimiz va prezidentimiz tomonidan kelajagimiz hisoblangan yoshlarga e’tibor ortdi, ular uchun zaruriy va yetarli shart-sharoitlar yaratib berilmoqda. Mamlakatimizda barcha sohalar qatori ta’lim tizimida ham islohotlarning amalga oshirilishi natijasida ta’lim-tarbiya jarayoni ishtirokchilariga zamonaviy ijtimoiy-iqtisodiy shart-sharoitlar yaratildi. Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar jarayonida ta’lim oluvchilarga yaratilayotgan qulayliklar, yoshlarga ko‘rsatilayotgan e’tibor, ta’lim muassasalarining moddiy-texnik, o‘quv va ilmiy-metodik ta’minotini yaxshilash, DTS va o‘quv dasturlarini o‘zgartirish, yangilash va rivojlantirish yo‘nalishida amalga oshirilayotgan ishlar ta’lim-tarbiya jarayonlarini zamonaviy talablar asosida tashkil etish va rivojlantirishga yo‘naltirilgan bo‘lib, bu o‘z navbatida ta’lim-tarbiya jarayoni ishtirokchilari faoliyatini takomillashtirish zaruriyatini belgilaydi.

Ta’lim-tarbiya jarayonlarini ilmiy asosda tashkil etish uchun ta’lim jarayonining bevosita ishtirokchilari hisoblangan professor-o‘qituvchilar va talabalarning faoliyatini takomillashtirish, raqobatbardosh bitiruvchilar

tayyorlashda zamonaviy talablarni inobatga olish, ta’lim oluvchilar faoliyatini muvofiqlashtirish, innovatsion ta’lim jarayonlarida ularning faolligini ta’minlash hamda mavjud imkoniyatlardan to‘liq foydalanishda mazkur jarayonlarni oldindan modellashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Ta’lim-tarbiya jarayonini ilmiy asosda tashkil etish o‘ziga xos xususiyatlarga ega bo‘lib, mazkur jarayon ijodiy jarayon hisoblanadi va o‘z navbatida ko‘zlangan natijalarga erishish uchun eng qulay bo‘lgan ta’lim metodlari va ilg‘or pedagogik texnologiyalarni amaliyotga tatbiq etish asosida talabalarning innovatsion faoliyatini tashkil etish uchun ta’lim jarayonini ma’lum bir izchillikda loyihalashtirish zarur bo‘ladi.

Talabalarda kasbiy malakasini oshirishda va rivojlantirish jarayonlarini modellashtirishda ta’lim-tarbiya jarayoni, mustaqil ta’lim va tarbiyaviy munosabatlar jarayonlarini tizimli obyekt sifatida yaxlit rivojlantirish va uning modelini takomillashtirishda tashkil etuvchi qismlarning ta’sir ko‘rsatishining ahamiyatini inobatga olish, shuningdek, bir xil va teng sharoitlarda kasbiy malakani shakllantirish va rivojlantirish jarayonini rivojlanishiga ko‘proq ta’sir ko‘rsatuvchi ba’zi qismlar va bo‘g‘inlarni o‘zgartirishga imtiyozlar berish zarur.

Talabalarda kasbiy malakasini shakllantirish va rivojlantirish jarayonlarini modellashtirishda mamlakatimizda amalga oshirilayotgan islohotlar va ularning natijalari, fan-texnika yutuqlari, yaratilayotgan yangiliklar va rivojlanishlar, yoshlarning intellektual salohiyatining o‘sib borishi, rivojlanib borayotgan davlat, jamiyat va shaxs ehtiyojlari, rivojlanishlarga bog‘liq holda kun sayin o‘zgarib, yangilanib va rivojlanib borayotgan zamonaviy talablarga asoslanish kerak.

Shuningdek, ta’lim jarayonida talabalarning tayyorgarlik darajasiga, fanlar bo‘yicha bakalavrlarda shakllanishi zarur bo‘lgan malaka va ko‘nikmalarga, o‘zlashtirishi zarur bo‘lgan bilimlar mazmuniga va ta’lim dasturlarining mazmuni va komponentlariga belgilangan talablarni hamda O‘MKHTM rahbarlari, muhandis-pedagog va pedagog xodimlarining lavozimi, bilim, ko‘nikma va malakalariga qo‘yilayotgan zamonaviy talablarni inobatga olish zarur.

Demak, yaratilgan model mazkur talablar darajasida o‘quvchilar, ya’ni bo‘lajak pedagoglar kelgusi amaliy pedagogik faoliyatida yosh avlodning o‘zgaruvchan ta’lim-tarbiyaviy, ma’naviy ehtiyojlarini qondira olishi, yuqori darajada ko‘nikma va malakalarga ega bo‘lgan pedagoglarning ilg‘or tajribalarini qo‘llashi hamda innovatsion ta’limiy dasturlarni ishlab chiqishi va amalga oshirishi uchun ularda zaruriy bilim, ko‘nikma va malakalar shakllantirishga yetarli shart-sharoitlarni yaratib berish zarur hisoblanadi.

Model [fr. Modele < lot. Modulus – o‘lchov, meyor] biror narsaning xuddi o‘zidek yoki kichraytirib, kattalashtirib olingan, ko‘plab ishlab chiqarish uchun andoza bo‘ladigan nusxasi.

Modellashtirish bu bilish obyektining har xil modellarni yaratish va undan ilmiy ijodda foydalanish imkonini beruvchi ilmiy metoddir. Modellashtirish metodida obyekt o‘rniga uning modeli o‘rganiladi.

Modellashtirmoq – biror narsaning modelini ishlamoq, yaratmoq.

J.Hasanboyev, X.To‘raqulov, M.E.Haydarov, O.U.Hasanbayevalarning ta’kidlashicha, yaratilayotgan modelni dastlabki va yakuniy ko‘rinishda ishlab chiqish va uni amaliy qo‘llash darajasiga yetkazish pedagogik loyihalashdir. Pedagogik faoliyatda loyihalash obyektlari sifatida pedagogik jarayon, pedagogik – vaziyat, pedagogik – tizim, bo‘lishi mumkin. Ta’lim jarayonni loyihalashda odatda modellashtirishdan ham foydalaniladi.

Model – real, haqiqatda mavjud bo‘lgan obyektning soddalashtirilgan, kichraytirilgan (kattalashtirilgan) yoki unga o‘xshagan nusxasi.

Modellashtirish hodisa, jarayon yoki tizimning umumiy mohiyatini to‘la yorituvchi modelni yaratish.

O‘quv jarayonida quyidagi turdagi modellar qo‘llaniladi:

1. O‘quv modellari (ta’lim jarayonida qo‘llaniladi; ko‘rsatmali qurollar, ko‘rgazmali vositalar, trenajyorlar, ta’limiy dasturlar).

2. Tajriba modellari (ilmiy, amaliy tajribalarni olib borishda qo‘llaniladi; loyihalashtirilayotgan obyektning kattalashtirilgan yoki kichiklashtirilgan nusxasi).

3. Ilmiy-texnik modellar (jarayon va hodisalarni tadqiq etishda qo‘llaniladi; qurilma, moslama, asbob, jihoz va mexanizmlar).

4. O‘yin modellari (turli vaziyatlarda obyekt tomonidan turli harakatlarni bajarish orqali ko‘nikma, malakalarni hosil qilish maqsadida qo‘llaniladi; kompyuter, sport, iqtisodiy, harbiy, ishchanlik o‘yinlari va b.).

5. Imitatsion modellar (real voqelikni u yoki bu darajada shunchaki aniq aks ettirish uchun emas, balki aynan unga o‘xshatish maqsadida qo‘llaniladi; amaliy harakatlarni bajarishga xizmat qiluvchi turli trenajyorlar, mexanizmlar).

Mualliflarning fikricha, pedagogik loyihalash obyekt haqidagi ilmiy asoslangan tasavvurga maksimal yaqinlashtirish uchun uni nima qilish kerakligi haqida umumiy tasavvurlarni izlash; eskirgan samarasiz modellar o‘rniga taqdim etiladigan yangiliklarni modellashtirish uchun qo‘llanishi mumkin bo‘lgan pedagogik xulosalar namunalarini izlash; pedagogik tizimning yangilangan bir bo‘lagining innavatsion modelini yasash; yangilikni amaliyotga joriy etish algoritmini qurish bosqichlaridan iborat bo‘ladi.

Bularga asoslanib aytish mumkinki, ta’lim-tarbiya jarayonini modellashtirish – bu ta’lim-tarbiya jarayonini tashkil etishda muhim ahmiyatga ega bo‘lgan talablar asosida ishlab chiqilgan, samarali hisoblangan metodlardan foydalanishni ifodolovchi, mazkur jarayonni tashkil etish bosqichlari va funksiyalari aks ettirilgan ta’lim-tarbiya jarayonlarini tashkil etishda qo‘llanishi mumkin bo‘lgan andoza.

Modellashtirish ta’lim-tarbiya jarayonlarini ilmiy asosda tashkil etishda muhim ahamiyat kasb etib, unda ta’lim-tarbiya jarayoniga (ta’lim, mustaqil ta’lim, tarbiya, o‘zini-o‘zi tarbiya, tarbiyaviy munosabatlar jarayonlari va h.k.) va uni tashkil etishga qo‘yilayotgan zamonaviy talablarni, talabalarning ehtiyojlari, talabalar jamoasining o‘ziga xos jihatlari (talabalar guruhi, undagi psixologik muhit), talabalarning dunyoqarashi va boshlang‘ich tushunchalari, mustaqil o‘rganish uchun beriladigan topshiriqlar, talabalarning hamda ta’lim muassasasining imkoniyatlari, o‘qitiladigan fan va o‘rganiladigan mavzularning maqsadi, predmeti va ahamiyatini inobatga olish hamda ularga mos keluvchi ta’lim

metodlarini tanlash, amalga oshirilishi zarur bo‘lgan vazifalarni va ularni amalga oshirish bosqichlarini belgilash zarur.

Modellashtirishda mustaqillik tafakkurini shakllantirish va rivojlantirish jarayonlari loyihasi doirasida belgilanadigan pedagogik shartlar majmui talabalarda mustaqillik tafakkurini shakllantirish va rivojlantirish jarayonlarini modellashtirishning asosi sifatida xizmat qiladi.

Ta’lim jarayonida moduli ta’lim texnologiyasidan foydalanishning mazmuni va moxiyati.

Ta’lim jarayonida moduli ta’lim texnologiyasidan foydalanishning mazmuni va moxiyati. Talabalarda kasbiy malakani shakllantirish va rivojlantirish jarayonlari loyihasi doirasida belgilanadigan pedagogik shartlar sifatida quyidagilarni ajratib ko‘rsatish mumkin:

- ta’lim-tarbiya jarayonlari (ta’lim, mustaqil ta’lim, tarbiya, o‘zini-o‘zi tarbiya, ma’lumot, mustaqil ma’lumot, tarbiyaviy munosabatlar jarayonlari)ning o‘zaro bog‘liqligi va aloqadorligini ta’minlash;

- talabalarning mustaqil ta’lim va mustaqil ma’lumotlar olishlari uchun ma’ruza mashg‘ulotlari jarayonida ularni zaruriy ma’lumotlar bilan qurollantirish;

- tashkil etiladigan ta’lim-tarbiya jarayonlarining o‘ziga xos xususiyatlariga ko‘ra mavzularni va topshiriqlarni taqsimlash;

- o‘rganiladigan mavzularni rejalashtirishda ularning o‘zaro bog‘liqligi, aloqadorligi va izchilligini ta’minlash;

- ta’lim-tarbiya jarayonlarini tashkil etishga innovatsion yondashuvlarni tatbiq etish;

- talabalarda refleksiv tafakkurni rivojlantirishga alohida e’tibor qaratish;

- mustaqillik, uning mazmun-mohiyati va zaruriyati yo‘nalishlarida talabalar tomonidan kurs ishi va bitiruv malakaviy ishlarini bajarilishini ta’minlash;

- ta’lim mazmunini takomillashtirishda zamonaviy talablarni hamda muhandis-pedagog shaxsini baholash mezonlarini inobatga olish;

-talabalarda mustaqillik tafakkurini shakllantirish va rivojlantirish yo‘nalishidagi g‘oyalar, qarashlar va mavjud talablarni o‘rganish asosida konseptual va korporativ asoslar majmuini ishlab chiqish.

Konseptual va korporativ asoslar majmui talabalarda mustaqillik tafakkurini shakllantirish va rivojlantirishning asoslari sifatida xizmat qiladi va uning maqsadi, vazifasi, mazmuni hamda uni tashkil etish tamoyillarini o‘z ichiga oladi.

Talabalarda kasbiy malakani shakllantirish va rivojlantirish jarayonida ularda o‘zaro ta’sirni amalga oshiruvchi omillardan biri talabalarni ta’lim jarayonida ijodiy ta’sir ko‘rsatishga motivlashtirish hisoblanadi.

Talabalarda kasbiy malakani shakllantirish va rivojlantirish jarayonida ijodiy ta’sir ko‘rsatishga motivlashtirish ularning faolligini ta’minlashga va asosiy maqsadga erishishga yo‘naltirilgan bo‘ladi va mazkur jarayonda asosiy o‘zgarishlar vujudga keladi. Mazkur maqsadlarga erishishda qator vazifalarni bajarish zarur:

- davlat, jamiyat va shaxsning muntazam rivojlanib borayotgan ehtiyojlariga mos, bilimli va qobiliyatli bitiruvchilar modelini amalga oshirishga asoslanish (ta’lim mazmunini yangilash);

- talabalarda kasbiy malakani shakllantirish va rivojlantirish jarayoniga innovatsion yondashuvlarni joriy etish (ta’lim dasturlarini yangilash);

- talabalarda innovatsion jarayonlarning natijalariga qiziqishlarni muntazam shakllantirib borish;

- o‘rganiladigan mavzular va tushunchalarning mazmunini turli mafkuralardan tozalash, raqobatni vujudga keltiruvchi fikrlar bilan to‘ldirish;

- hamda zamon talablariga mos ravishda harakatdagi dasturlarga yangi rivojlantiruvchi o‘zgartirishlarni kiritish;

- yangilangan texnologik va dasturiy-metodik maxsulotlarni yaratish;

- talabalarda kasbiy malakani shakllantirish va rivojlantirish yo‘nalishidagi ilg‘or g‘oyalarini o‘rganish va amalga oshirish dasturlarini ishlab chiqish;

- talabalarlarning qiziqishlari, qobiliyatlari va muhim ahamiyatga ega bo‘lgan shaxsiy sifatlarini rivojlantirishga yo‘naltirilgan umumiy rivojlanish shartlarini

belgilovchi asoslar hisoblangan subyekt-subyekt, o‘quvchi va o‘qituvchi munosabatlariga asoslanish;

- ta’lim va tarbiyaning zamonaviy texnologiyalarini o‘rganish, ko‘proq samarali hisoblangan o‘qitish vositalari, metodlari va yondashuvlarni tanlash va amaliyotga tatbiq etish;

- talabalarning kasbiy malakasini shakllantirish va rivojlantirish jarayonlari komponentlari hisoblangan ta’lim-tarbiya, mustaqil ta’lim va tarbiyaviy munosabatlar jarayonlarining o‘zaro bog‘liqligi va aloqadorligini ta’minlash;

- talabalarda kasbiy malakasini shakllantirish va rivojlantirish jarayonlariga modulli yondashuvni tatbiq etish asosida ularning refleksiv qobiliyatlari hamda tafakkurini rivojlantirish;

- talabalarda kasbiy malakasini shakllantirish shakllantirish va rivojlantirishda uzviylik va uzluksizlikni ta’minlashga erishish.

Ko‘rsatilgan vazifalarni samarali bajarilishi talabalarda mustaqillik tafakkurini shakllantirish va rivojlantirish jarayonlarining samaradorligini ta’minlashga xizmat qiladi.

talabalarda kasbiy malakasini shakllantirish va rivojlantirish jarayonlarini takomillashtirishda uni tashkil etish jarayonini oldindan modellashtirish asosida yuqori samaradorlikka erishish mumkin. Uning modeli pedagogik jarayonlarni tashkil etishda inobatga olish zarur bo‘lgan konseptual va korporativ asoslarni, o‘zaro bog‘liq va aloqador bo‘lgan ta’lim-tarbiya jarayonlari strukturasini hamda pedagogik jarayonlarda amalga oshiriladigan vazifalarning izchilligini tasvirlaydi.

Modelli yondashuvdv ta’lim-tarbiya jarayonida innovatsion faoliyatni ta’minlash, talabalarda mustaqillik tafakkurini shakllantirish va rivojlantirish jarayonlarini hamda mavzularning o‘zaro bog‘liqligi va aloqaldorligini ta’minlash, ma’lumotlarning uzviyligi va uzluksizligi, ishonchliligi va yangiligini ta’minlash, zamonaviy, ilg‘or pedagogik texnologiyalaridan foydalanish, ta’lim jarayoniga yangi pedagogik va axborot texnologiyalarini tatbiq qilish, talabalarning qobiliyatlari va imkoniyatlarini inobatga olgan holda innovatsion yondashuvlarni joriy etish zaruriyatlarini inobatga olgan holda vazifalar belgilanishi zarur.

Talabalarda kasbiy malakasini shakllantirish va rivojlantirish jarayonlariga takomillashtirilgan modellarni samarali tatbiq etishda ta’lim-tarbiya jarayonlarining o‘ziga xos xususiyatlari va ko‘zlangan maqsadlarni muvofiqlashtirilganligi, pedagogik jarayonlar strukturasining qulay va demokratik xususiyati, axborotlar almashinish jarayonining muvofiqlashtirilishi, ta’lim-tarbiya jarayonlarining o‘zaro bog‘liqligi va aloqadorligini inobatga olinganligi hamda pedagogik jarayonlarda talabalarning samarali ishtirokini ta’minlovchi chora-tadbirlar va vazifalarni belgilanganligiga alohida e’tibor qaratish zarur.

Shuningdek, talabalarda kasbiy malakasini shakllantirish va rivojlantirish jarayonlarini modellashtirishda quyidagi shartlarning bajarilishini inobatga olish zarur: davlat, jamiyat va shaxs ehtiyojlari, konseptual asoslar hisoblangan ilg‘or rivojlantiruvchi g‘oyalarni hamda barchaga tegishli zamonaviy talablarni o‘z ichiga oluvchi korporativ asoslar strukturasini ishlab chiqish; bo‘lajak pedagoglarda shakllantirilishi zarur bo‘lgan tushunchalarga asosan muhandis-pedagog shaxsi komponentlarini ishlab chiqish; talabalarda shakllantirilishi zarur bo‘lgan muhim ahamiyat kasb etuvchi shaxsiy sifatlarning ko‘rsatkichlarini aniqlash; shaxsiy sifatlar ko‘rsatkichlariga ko‘ra muhandis-pedagog shaxsini baholash mezonlarini ishlab chiqish; zamonaviy talablar asosida o‘quv dasturlarini takomillashtirish; ta’lim, mustaqil ta’lim, tarbiya, o‘zini-o‘zi tarbiya va tarbiyaviy munosabatlar jarayonlarini o‘zaro bog‘liqligi va aloqadorligini ta’minlashni nazarda tutuvchi ta’lim-tarbiya jarayoni loyihasini yaratish; OT DTS talablari va ta’lim dasturlari bilan O‘MKHT DTS talablari, ta’lim dasturlari hamda umumiy o‘rta ta’lim mazmunining bog‘liqligini ta’minlash masalalariga tizimli yondashuvni joriy etish; talabalarda tarixiy xotirani shakllantirish va rivojlantirish asosida muhim ahamiyatga ega bo‘lgan shaxsiy sifatlarni rivojlantiruvchi tashkiliy strukturaga ega bo‘lish.

Ta’lim-tarbiya jarayonlarining barcha asosiy shakllari integratsiyasi amalga oshiriladigan, belgilangan vazifalarni samarali bajarilishini ta’minlovchi, yangiliklarni kengaytirish, rivojlantirish, qo‘llab-quvvatlash, takomillashtirish va

muvofiqlashtirish imkoniyatlarini yaratuvchi, yangiliklar bilan boyitilgan mukammal modellarni yaratish va takomillashtirib borish zarur.

Talabalarda kasbiy malakasini shakllantirish va rivojlantirish yo‘nalishidagi ta’lim-tarbiya jarayonlarini ilmiy asosda tashkil etish va ta’lim samaradorligini oshirishda talabalarning faolligini ta’minlash, ularda ijodiy yondashuv ko‘nikmalari va qiziqishlar shakllantirish muhim ahamiyat kasb etuvchi vazifalardan hisoblanadi.

Bularni nazarda tutgan holda talabalarda kasbiy malakasini shakllantirish va rivojlantirish jarayoni modeliga talabalarning faolligini ta’minlashga qaratilgan vazifalarni ifodalovchi quyidagi komponentlar kiritilishi muhim ahamiyatga ega:

- ta’lim-tarbiya jarayonini takomillashtirish va talabarning faolligini ta’minlash yo‘nalishida bajariladigan vazifalar bilan foydalaniladigan metodlar va yondashuvlarni muvofiqlashtirish;

- talabalarda qiziqishlar shakllantirish, tarixiy xotirani shakllantirish va rivojlantirish vositalarini tanlash;

- talabalarda yangiliklarga moyillik va qiziqishlar shakllantiruvchi motivlarni aniqlash;

- talabalarda tanqidiy fikrlash va refleksiv tafakkurni shakllantiruvchi ijobiy motivlarni aniqlash va motivlashtirish;

- pedagogik jarayonlarning mazmunini takomillashtirish omillarini aniqlash;

- pedagogik jarayonlarning istiqbolini va samaradorligini rivojlantirish yo‘nalishidagi vazifalarni oldindan belgilash;

- pedagogik jarayonlarni takomillashtirish yo‘nalishida amalga oshirish zarur bo‘lgan vazifalarni belgilash.

Talabalarda kasbiy malakasini shakllantirish va rivojlantirish yo‘nalishidagi ta’lim-tarbiya jarayonlarini ilmiy asosda tashkil etish va ta’lim samaradorligini oshirish uchun pedagogik jarayonlarni tashkil etish va muvofiqlashtirish yo‘nalishida belgilangan maqsadlarga erishishda talabalarning faoliyati, bilim, ko‘nikma va malakalari darajasi, qobiliyatlari, shaxsiy xislatlari, shuningdek, ta’lim jarayonini ilmiy asosda tashkil etishning murakkab tomonlarini faol o‘rganish va shular asosida ta’lim jarayonini loyihalashtirish zarur hisoblanadi.

Talabalarda kasbiy malakasini shakllantirish va rivojlantirish jarayonlarini modellashtirishda ta’limning ustuvorligi va milliy yo‘naltirilganligini ta’minlovchi hamda ijtimoiylashtirish, demokratlashtirish, insonparvarlashtirish prinsiplariga asoslangan, talabalar o‘zlarining kelgusi faoliyat yo‘nalishlari va funksional vazifalarini anglash, tahlil qilish, shuningdek, o‘zini-o‘zi shaxsiy rivojlantirish ehtiyojlarini faollashtirish va ma’naviy boyish hamda ijodiy salohiyatini rivojlantirishi uchun imkoniyat yaratuvchi ta’limiy muhitni vujudga keltirish zaruriyatlarini inobatga olish muhim ahamiyatga ega.

O‘quvchilarda kasbiy malakasini shakllantirish va rivojlantirish yo‘nalishidagi mazkur jarayon talabalar uchun nafaqat ta’limiy funksiyalarni bajarishi, balki yuksak darajada yashash va hayotiy muammolarni muvaffaqiyatli hal etish qobiliyatlarini shakllantiruvchi muhit vazifasini ham bajarishi zarur.

Mazkur jarayonda yaratilgan shart-sharoitlar talabalar uchun o‘z shaxsini rivojlantirishga imkoniyat yaratishi bilan bir qatorda, kelajakda o‘quvchi-yoshlarga o‘rnak bo‘lishi va ularda mustaqillik tafakkurini shakllantirish va rivojlantirishi uchun talabalarda zaruriy bilim, ko‘nikma va malakalar shakllantirishga xizmat qilishi kerak. Talabalarda mustaqillik tafakkurini shakllantirish va rivojlantirish yo‘nalishida tashkil etiladigan pedagogik jarayonlarda talabalar uchun quyidagi shart-sharoitlar yaratilishi zarur:

- talabalar o‘zini ko‘proq mustaqil va o‘zini-o‘zi boshqaruvchi subyekt sifatida his etishi, erkin so‘zlashi va faol ishtirok etishi;

- ta’lim jarayonida ular yetakchi rolni egallashi, o‘zini-o‘zi rivojlantirishga intilishi;

- kelgusi faoliyati uchun ta’lim-tarbiya manbasi sifatida vujudga keladigan hayotiy va ilg‘or pedagogik tajribalarni egallashi;

- belgilangan aniq maqsadlarga erishish va muhim hayotiy muammolarni hal etish yo‘nalishida amaliyotni o‘rganishi;

- ta’lim olish uchun yuqori darajadagi tayyorgarlik va motivatsiyaga ega bo‘lishi;

- egallagan bilim, ko‘nikma va malakalarini kelajakda amaliyotga tatbiq etish zaruriyatini anglab yetishi;

- ta’lim jarayonida olgan bilimlari asosida yoshlarga ta’lim-tarbiya berishga yuqori darajada intilish hissiyotlarining vujudga kelishi;

- o‘zi tanlagan kasbning ahamiyati va nufuzini tushunib yetishi;

- muhim ahamiyatga ega bo‘lgan shaxsiy sifatlarni shakllantirishi va rivojlantirishi;

- o‘tmish va kelajakni obyektiv baholashi, modulli yondashuv texnologiyalarini rivojlantirishi;

Talabalarda kasbiy malakasini shakllantirish va rivojlantirish jarayoni ta’lim-tarbiyaning shaxsga yo‘naltirilgan jihatlarini o‘zlashtirish va ishlab chiqish, ta’lim jarayonining barcha subyektlarining shaxsiy rivojlanishini ta’minlash uchun imkoniyat yaratuvchi pedagogik va psixologik tayyorgarlikni rivojlantirishga yo‘naltirilgan bo‘lishi zarur.

Talabalarning kasbiy tayyorgarligini shakllantirish hamda rivojlantirishda o‘tmishda boy berilgan, ya’ni unutishga majbur etilgan va bugungi kunda qayta tiklangan milliy qadriyatlarimiz, an’analarimiz, milliy urf-odat va rasm-rusumlarimizni o‘rganishga talabalarda qiziqish uyg‘otish, ularda o‘tmishni o‘rganish, tahlil qilish va obyektiv baholash hamda qadrlash ko‘nikmalarini shakllantirish o‘ziga xos ahamiyat kasb etadi.

Nazorat uchun savollar:

1. Model va modellashtirish nima?
2. Talabalarda kasbiy malakasini shakllantirish va rivojlantirish jarayonlarini modellashtirish qanday amalga oshiriladi?
3. Modelli yondashuvdv ta’lim-tarbiya jarayoni qanday belgiliydi?
4. O‘quv modellari necha turga ajratiladi?